

Jezuita Vendelín Javorka: výnimočná osobnosť cirkvi

Ivan Mod'oroši

<https://doi.org/10.54937/nhe.2022.11.1.66-81>

Jesuit Vendelín Javorka: an exceptional church personality

Abstract: *Vendelín Javorka belongs among the exceptional personalities of the Slovak Church whose influence transcended the borders of Slovakia where he lived most of his life. Over the last ten years, this hero of the faith has received increasing professional attention. The Society of Jesus in Slovakia and the Diocese of Žilina are trying to spread his veneration among both the professional and lay public so that the process of beatification can begin.*

In this article, we will present the basic milestones of his exceptional life in Slovakia, Rome, the Far East, the gulags of the USSR, and finally in Žilina where he died. His example of exceptional faith, his level of education, his obedience to the Church and acceptance of suffering – all these make him an exceptional personality who can be an inspiration to us.

Keywords: *Javorka. Jesuits. Russicum. Gulag. Beatification. Žilina diocese.*

Úvod

Staré latinské príslovie *verba movent, exempla trahunt* nestratilo nič zo svojho obsahu. V dnešných časoch potrebujeme ešte viac príkladov a menej slov, ktoré nás budú ťahať k angažovanejšiemu životu. Cirkev robí cirkvou tým, že je spoločenstvom angažovaných, ako o tom často hovorí aj pápež František: „Pozrite, ako sa milujú,“ čo je rozpoznávacím znakom kresťanov v staroveku a má byť aj znamením pre ľudí v súčasnosti. Preto potrebujeme príklady. Naša malá krajina v strede Európy má veľa osobností, ktoré dala svetu. Aj Katolícka cirkev na Slovensku má hrdinov, ktorí môžu generácie v 21. storočí tiahnuť k väčšej angažovanosti vo svete.

Spoločnosť Ježišova, ktorá pôsobí na Slovensku už od roku 1561 a Žilinská diecéza, ktorá vznikla v roku 2008, pracuje na tom, aby sa stal Vendelín Javorka známym širokej verejnosti, keďže väčšinu svojho aktívneho života prežil v zahraničí a posledných je-

denásť rokov v Žiline, kde je aj pochovaný. Žilinská diecéza a Spoločnosť Ježišova už niekoľkokrát organizovali v Žiline konferencie,¹ kde vystúpili mnohí odborníci z oblasti teológie, histórie a cirkevného práva, aby mohli predstaviť osobnosť Vendelína Javorku a výsledky svojho výskumu širokej odbornej a laickej verejnosti. Tieto výsledky sú veľmi cenné a dôležité a slúžia aj pre šírenie úcty² a prípadný začiatok procesu blahorečenia v žilinskej diecéze.

Ostrihomská gymnázia; V. Javorka je v zadnom (horom) rade piaty zľava. (Archív Spoločnosti Ježišovej)

¹Pri 40. výročí smrti Vendelína Javorku 30.3.2006 sa v rímskom Rusiku pod záštitou vtedajšieho rektora Lojze Cvikleho SJ a veľvyslankyne SR pri Svätej stolici J. E. Dagmar Babčanovej konalo sympóziu za účasti delegácie slovenských jezuitov, vicerektora Pápežského východného inštitútu Cyrila Vasiľa SJ a mnohých odborníkov zo zahraničia, ktorí prispeli k novým informáciám o Vendelínovi Javorkovi. Pri príležitosti 50. výročia úmrtia Vendelína Javorku 16.4.2016 sa v Žiline konala akadémia za účasti stoviek ľudí, ktorá začala sv. omšou a pietnou spomienkou na žilinskom cintoríne. Zúčastnil sa na nej aj vtedajší sekretár Kongregácie pre východné cirkvi arcibiskup Cyril Vasiľ. Príbuzní pátra Javorku priniesli mnoho pozostalostí (fotografií a listov), ktoré slúžia aj pre výskum jeho života a diela. Mnohí podali osobné svedectvo zo stretnutí s P. Vendelínom počas jeho žilinských rokov. O rok neskôr 24.3.2017 sa opäť v Žiline uskutočnil seminár o Vendelínovi Javorkovi, ktorý spracoval nové poznatky z jeho života a diela. 12.2.2019 sa v Žiline uskutočnilo veľké sympóziu o Vendelínovi Javorkovi, ktoré organizovali: Žilinská diecéza, Teologická fakulta Trnavskej univerzity a Spoločnosť Ježišova na Slovensku. Počas pandémie 15.10.2021 sa v Ružomberku a Černovej uskutočnila zatiaľ najvýznamnejšia vedecko – kultúrna udalosť spojená s osobou Vendelína Javorku pod záštitou predsedníčky Žilinského samosprávneho kraja Eriky Jurinovej. Hlavným iniciátorom a organizátorom tejto udalosti bolo OZ Černovský chotár, ktoré sa angažuje pri propagácii černovskej histórie a osobností z tejto obce. Počas celodenného programu *Odbalenie a požehnanie pamätníka pátra Vendelína Javorku* sa uskutočnila na pôde Katolíckej univerzity v Ružomberku odborná konferencia, na ktorej vystúpili odborníci venujúci sa životu a dielu Vendelína Javorku. Po konferencii nasledovala sv. omša v černovskom kostole, ktorú celebroidal diecézny administrátor spišskej diecézy sede vacante Mons. Ján Kuboš spolu s kňazmi za hojnej účasti veriacich. Samotné odhalenie a požehnanie pamätníka pátrovi Javorkovi sa uskutočnilo na mieste, kde stál jeho rodný dom v Černovej. Pri tejto príležitosti boli oslovení mnohí odborníci z Čiech a Slovenska, ktorí sa venujú životu a dielu Vendelína Javorku. To umožnilo vytvoreniu prvej ucelenej publikácie o Pátrovi Javorkovi [CSONTOS, Ladislav (ed.). *Vendelín Javorka. Jezuitský kňaz, misionár a mučeník za jednotu kresťanov*. Černová: OZ Černovský chotár, 2021, 239 s.], ktorá sa na jeho život pozerá z rôznych perspektív, ktorým sa autori vo svojich článkoch venovali. Pri tejto príležitosti bola kniha predstavená verejnosti. Zakončením tejto významnej udalosti bol kultúrny program s názvom *Páter, ktorý objal kríž* na motívy divadelnej hry *Päť dní Vendelína Michajloviča* od černovského rodáka, spisovateľa, prozaika a vysokoškolského pedagóga Antona Laučka. (LAUČEK, Anton. *Päť dní Vendelína Michajloviča*. Nezistené, 2021, 71 s.).

² Autor tohto článku je kňazom žilinskej diecézy, ktorý je od roku 2019 poverený žilinským diecéznym biskupom Mons. Tomášom Galisom, aby šíril v diecéze a na Slovensku úctu k Vendelínovi Javorkovi. Ide predovšetkým o prednášky vo farnostiach, akademických inštitúciách, na konferenciách, prostredníctvom článkov, rozhlasových a televíznych relácií. Veľmi významnú prácu pri organizovaní a šírení úcty robí kňaz žilinskej diecézy vdp. Zdeno Pupík hlavne prostredníctvom časopisu *Náša Žilinská diecéza a Inštitút Communio*. Základnú a nenahraditeľnú prácu pri šírení úcty a odkazu pátra Javorku robia jezuiti: P. Ladislav Csontos, P. Milan Hudáček a P. Miloš Lichner.

Fakt, že na Slovensku relatívne veľa ľudí nepozná životné osudy Vendelína Javorku, vyplýva z toho, že väčšinu svojho života, od svojho vstupu do Spoločnosti Ježišovej, až na malé výnimky, prežil v zahraničí. Posledných jedenásť rokov svojho života (1955 – 1966) prežil v Žiline mimo pastoračiu pod dohľadom štátnej bezpečnosti a s podlomeným zdravím. Ľudia, ktorí sa s ním počas týchto rokov stretávali, o ňom zhodne hovoria ako o výnimočnom človekovi a kňazovi, ktorý sa nest'ážoval, ale snažil sa žiť a pôsobiť v možnostiach socialistického Československa, bývajúceho v skromných podmienkach v Žiline u svojej neteri Oľgy Révayovej, dcéry Jána Javorku, Vendelínovho brata.

Vhodnosť a možnosť Javorkovej beatifikácie?

V roku 1993 vydala Dobrá kniha autobiografiu amerického jezuitu Waltera J. Ciszeka (1904 – 1984) *S Bohom v Rusku*.³ V období po postupnom rozpade Východného bloku bolo možné dozvedieť sa o tom, ako pôsobili kňazi v sovietskych gulagoch. Páter Cizek bol v západnom svete svedkom krutého režimu, ktorý prenasledoval svojich oponentov a ktorý zažil v ZSSR. Jeho život má mnoho spoločných črt so životom Vendelína Javorku. Obaja boli Slovania,⁴ boli členmi jezuitského rádu, ktorí ako rímskokatolíci vyhovelí žiadosti Pia XI., aby išli ako misionári do Sovietskeho zväzu a prijali byzantský obrad. Cizek študoval v Ríme (1934 – 1937), hoci nebol absolventom Rusika, v čase keď bol Javorka na Ďalekom Východe.

Cizek bol v roku 1937 vysvätený na kňaza v byzantskom obrade a odišiel ako misionár do Poľska, ktorého časť v roku 1940 obsadila Červená armáda a stala sa súčasťou ZSSR. Ciszeka zajali a obvinili zo špiónáže pre Vatikán a bol väznený v sovietskych gulagoch dvadsaťtri rokov. V roku 1963 bol prepustený na slobodu a mohol sa vrátiť do USA. Po svojom návrate horlivo pracoval v kňazskej službe a angažoval sa hlavne prednáškami, kde vydával svedectvo o tom, ako ho Boh viedol svojimi cestami pri budovaní Božieho kráľovstva v neslobodnej krajine.⁵ Rímskokatolícka cirkev začala v roku 2014 proces blahorečenia jezuitu Waltera J. Ciszeka.

Javorka prešiel počas desiatich rokov mnohými sovietskymi gulagmi. Avšak jedna podstatná skutočnosť dáva jeho príbehu ešte väčšiu výnimočnosť. Napriek tomu, že bol svetobežníkom, ktorý dokázal plniť vôľu svojich predstavených, vrátil sa na základe repatriácie do vlasti, ktorú „nepoznal“, do Československej socialistickej republiky. Do krajiny, ktorá bola úplne iná, akú poznal, keď odchádzal, a ktorá sa stala po vojne súčasťou Východného bloku. Namiesto zaslúženého odpočinku a odovzdávania skúseností prichádza k bratovi do Žiliny, kde býva v malej izbe u svojej neteri Oľgy, nemá štátny súhlas na to, aby mohol verejne slúžiť ako kňaz, je pod drobnouhľadom štátnej bezpečnosti (ŠTB) a musí byť opatrný, aby nijakým spôsobom neuškodil svojej rodine, ktorá si tiež zaslúži dejinný obdiv. Prijali strýka – kňaza, na úkor svojho komfortu a riskujúc návštevy a sledovanie ŠTB. Môžeme konštatovať, že jeho prenasledovanie a ostrakizácia ako „vatikánskeho špióna“ po sovietskom väzení neprestala, ale pokračovala v inej forme až do jeho smrti v roku 1966.

³ CISZEK, J. Walter. *S Bohom v Rusku*. Trnava: Dobrá kniha, 2015, 430 s.

⁴ W. Cizek sa narodil v USA poľským prisťahovalcom.

⁵ CISZEK, J. Walter – FLAHERTY L. Daniel. *Ukázal mi cestu*. Trnava: Dobrá kniha, 2016, 214 s.

V prípade začatia procesu beatifikácie Vendelína Javorku musia samozrejme rozhodovať kompetentní predstavitelia cirkvi so všetkými právnymi úkonmi spojených s týmto procesom, berúc do úvahy všetky argumenty *pro et contra*. K tomu slúžia všetky informácie, ktoré o Javorkovi nateraz máme, ale tiež osobné svedectvá ľudí, ktorí ho poznali počas jeho žilinských rokov, a tiež všetko, čo sa postupne bude objavovať pri štúdiu pozostalostí a textov. Na jeho hrobe, na mestskom cintoríne v Žiline, vidieť čoraz častejšie viac ľudí, ktorí sa prichádzajú modliť o zázrak na jeho príhovor.

Život Vendelína Javorku je veľkolepým príbehom muža, biografiou prvého rangu, ktorý plnil Božiu vôľu všade, kam sa dostal. Tento príbeh je inšpiratívny v mnohých súvislostiach. Obyčajný chlapec zo slovenskej dediny bol vybratý pápežom za rektora Rusika, aby dohliadal na formáciu budúcich misionárov v Rusku. Neskôr ako kňaz v Číne, a potom ako väzeň v ruských gulagoch ďaleko od civilizácie a ešte ďalej od svojho domova, do ktorého sa vrátil s podlomeným zdravím, kde posledných jedenásť rokov života prežil v neslobode, nepoznaný, kde nemohol plne využiť svoje bohaté skúsenosti.

Žilinský biskup Tomáš Galis a slovenskí jezuiti intenzívne pracujú na tom, aby sa úcta, ktorá je spojená s osvetou, o ňom šírili po Slovensku, aby sa mohol začať beatifikačný proces. Bolo by určite vhodné a spravodlivé, aby tento svetobežník v Božej vinici bol uctievaný v partikulárnej cirkvi ako blahoslavený. Na Slovensku ho cirkev zrodila ako kresťana, získal tu svoju typickú zbožnosť, neskôr vzdelanie. Potom bol povolaný do Ríma, aby mu pápež určil poslanie a využil jeho talenty. Z Černovej do Žiliny cez Rím a Šanghaj a Gulag je výstižnou charakteristikou jeho misijného chápania cirkvi. Bolo by krásnym zakončením a novým začiatkom, keby bol v partikulárnej cirkvi povýšený k úcte oltára.

P. Vendelín Javorka SJ

Stručný životopis Vendelína Javorku

Vendelín Javorka⁶ sa narodil 15. októbra 1882 v Černovej ako najstarší z desiatich detí a jeho zbožná matka bola sesternica Andreja Hlinku,⁷ ktorý mal nemalý vplyv⁸ na Vendelína Javorku. Už od útleho veku sa viackrát sťahovali, keďže jeho otec pracoval na železničiach. Vyrastal v chudobnej a zbožnej rodine a tieto dve črty boli hlavnými oporami jeho života. V roku 1903, dva mesiace po maturitnej skúške, vstúpil v Trnave do Spoločnosti Ježišovej Rakúsko-uhorskej provincie, keďže v tom čase v Ružomberku jezuiti ešte nepôsobili⁹. Čo inšpirovalo Vendelína Javorku pre vstup do rehole, je veľkou neznámou.

Humanitné a teologické štúdiá absolvoval v jezuitských inštitúciách v Kaloči a Innsbrucku. V tomto rakúskom meste bol aj 15. augusta 1915 vysvätený na kňaza. Javorkova túžba po kňazskej vysviacke mala smerovať na misie medzi pohanov, ako napísal svojmu generálnemu predstavenému. Avšak začínajúca vojna spôsobila, že jeho plány sa zmenili. Vojenské úrady ho nechali dokončiť teológiu a v lete 1916 bol poslaný za kaplána na

⁶ K Javorkovmu životu vychádza postupne čoraz viac článkov, ktoré sa na jeho život a dielo pozerajú z rôznych perspektív. V tomto texte sa preto obmedzím na základný životopis pátra Javorku. Jedinou ucelenou knihou je publikácia jezuitu R. Ondruša (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, 104 s.) Profesor histórie na Pontificio Istituto Orientale C. Simon historicky zhodnotil dobu a život v ktorom pôsobil Vendelín Javorka (SIMON, Constantine. *Russicum. Pioneers and Witnesses of the Struggle for Christian Unity in Eastern Europe*. Rím: Opere Religiose Russe, 2001, 181 s.) Kapitulu Simonovej knihy o Vendelínovi Javorkovi preložil jezuita Juraj Dolinský (DOLINSKÝ, Juraj. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*. Trnava: Dobrá kniha, 2016.) Niektoré aspekty Javorkovho života spolu so zoznamom relevantných publikácií ponúka vo svojej štúdii Ľuboslav Hromják (HROMJÁK, Ľuboslav. K niektorým aspektom života pátra Vendelína Javorku. In. CSNTOS, Ladislav (ed.). *Vendelín Javorka. Jezuitský kňaz, misionár a mučeník za jednotu kresťanov*. Černová: OZ Černovský chotár, 2021, s. 20 – 37.) Javorkova bohatá korešpondencia, poznámky a archívne pozostalosti sa postupne spracovávajú. Vo vydavateľstve Dobrá kniha vyšli štyri knihy textov Vendelína Javorku a ktoré editoval Ladislav Csontos SJ. Z nich môžeme čerpať jedinečný obraz jeho duchovného života a zdrojov, ktoré ho inšpirovali. Javorkove texty a úvahy sa v roku 2016 našli v Centre spirituality Východ-Západ Michala Lacka v Košiciach a zachránili sa pravdepodobne vďaka Javorkovmu priateľovi Gabrielovi Povalovi SJ. Pod vedením slovenskej provincie Spoločnosti Ježišovej na Slovensku boli jeho texty usporiadané a vydané. (JAVORKA, Vendelín. *Duch viery*. Trnava: Dobrá kniha, 2017, 89 s.; JAVORKA, Vendelín. *Duchovné cvičenia*. Trnava: Dobrá kniha, 2018, 307 s.; JAVORKA, Vendelín. *Duchovné úvahy z rokov 1915 – 1922*. Trnava: Dobrá kniha, 2019, 181 s.; JAVORKA, Vendelín. *Prednášky a príhovory*. Trnava: Dobrá kniha, 2019, 149 s.) Javorkove texty sú aktuálne aj dnes hoci boli napísané, niektoré pred skoro sto rokmi. Iné majú historickú hodnotu, pretože sú reflexiou nad udalosťami, ktoré sa stali, alebo nám prinášajú nový pohľad na Javorkov život.

⁷ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 7.

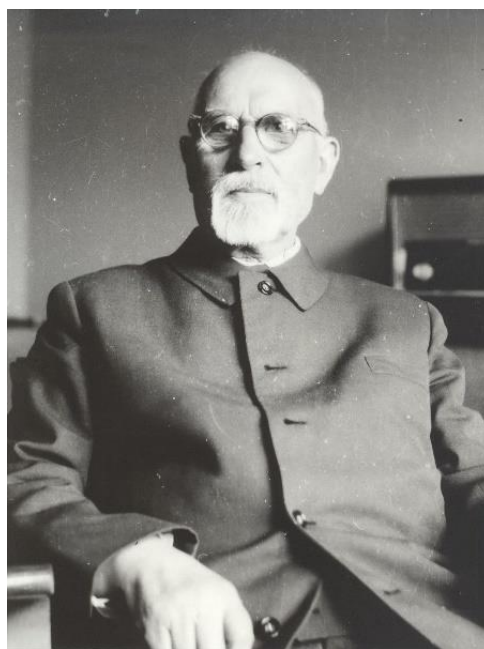
⁸ Vplyv A. Hlinku na V. Javorku presahoval bežnú rodinnú komunikáciu. Tento vzťah bol prítomný počas celého Hlinkovho života. A. Hlinka sa netajil, žeby chcel, aby „Vendo“, ako ho vo svojich listoch nazýva bol diecéznym kňazom, užitočným pre Slovenský národ. Rovnako z listov je zrejma dôvera mladého Vendelína Javorku voči „ujčekovi“ (oslovenie, ktoré dával Javorka) Hlinkovi. Javorka z Kaloče povzbudzoval Hlinku aj v čase jeho väznenia v Segedíne. Rovnako si písali aj počas jeho teologických štúdií v Innsbrucku a vzájomne sa angažovali aj v slovenských katolíckych spolkoch. Stretli sa tiež v Ružomberku na posviacke budovy jezuitského noviciátu. Tému ich korešpondencie bohato spracovali: LETZ, Róbert. Vendelín Javorka a Andrej Hlinka. In CSNTOS, Ladislav (ed.). *Vendelín Javorka. Jezuitský kňaz, misionár a mučeník za jednotu kresťanov*, s. 107 – 128; LETZ, Róbert. Korešpondencia Vendelína Javorku SJ a Andreja Hlinku. In *Viera a život*, 2019, roč. 29, č. 2, s. 57 – 72; CSNTOS, Ladislav. Nové objavy ku korešpondencii Vendelína Javorku SJ s Andrejom Hlinkom. In *Viera a život*, 2019, roč. 29, č. 4, s. 52 – 60.

⁹ Za príchodom jezuitov do Ružomberka je iniciatíva V. Javorku, ktorý na základe komunikácie s A. Hlinkom vnímal potrebu zriadenia jezuitskej rezidencie v čoraz viac priemyselnom Ružomberku, kde spolu s novými továrňami a sťahovaním nových robotníkov prichádzali neraz aj proticirkevné názory. Rovnako dôležitá bola veľká otvorenosť a súhlasné stanovisko spišského biskupa Jána Vojtáššaka (DADO, Branislav. Vendelín Javorka a príchod jezuitov do Ružomberka. In. CSNTOS, Ladislav (ed.). *Vendelín Javorka. Jezuitský kňaz, misionár a mučeník za jednotu kresťanov*, s. 130 – 139.)

vojenský front,¹⁰ kde sa vyznačoval hrdinskou službou, riskujúc svoj život v službe zraneným vojakom, nielen katolíkom, ale aj iných kresťanských denominácií, čo v tom období nebol obyčajný prejav ekumenizmu, nakoľko táto otázka začala byť aktuálna až po Druhom vatikánskom koncile.¹¹ Fakt, že pôsobil ako vojenský kaplán na fronte po jeho menovaní za rektora Rusika (1929), zneužila aj sovietska tlač (časopis *Bezbožník*), ktorá označila menovanie Javorku za rektora pápežom za „antisovietske machinácie rímskeho pápeža“.¹² Po návrate z frontu až do roku 1925 pôsobil ako predstavený jezuitského kolégia v Bratislave a redigoval časopis *Posol Božského Srdca Ježišovho*.

Zásadnou zmenou v jeho živote bol rok 1925, keď ho generálny predstavený jezuitského rádu Włodimir Ledochowski povolal do Ríma. Stalo sa tak na požiadanie pápeža Pia XI., ktorý pripravoval založenie inštitútu, ktorý mal pripravovať kňazov na misijnú činnosť v Rusku. Nestalo sa tak náhodou, nakoľko Javorka ovládal latinský, maďarský, nemecký, taliansky, francúzsky a ruský jazyk. Bol Slovan a v roku 1925 spolu s chorvátskym jezuitom Stefanom Sakačom prijal byzantský obrad.¹³ Bol vôbec prvým jezuitom, ktorý prijal byzantský obrad mimo územia *Missio Orientalis* (Východnej misie) vo východnom Poľsku. Onedlho ho nasledoval Štefan Crisinus Sakač, chorvátsky jezuita. Dňa 7. júla 1925 slúžil Javorka v Ríme svoju prvú liturgiu v byzantsko-slovanskom obrade pri oltári Santa Maria della Strada v jezuitskom materskom chráme Gesú.¹⁴ V roku 1926 bol poslaný do Prešova, kde pomáhal biskupovi Dionýzovi Njaradimu a na území Podkarpatskej Rusi konal ľudové misie a zdokonaľoval sa vo východnom obrade, ktorý však nebol totožný s bohatstvom ruskej obradovej tradície, ale pomohlo mu v neskoršej službe rektora Rusika. Ešte v tom istom roku sa vrátil do Ríma, kde bol ministrom v Pápežskom orientálnom inštitúte.¹⁵

Ruské kolégium (*Rusicum*) je až do súčasnosti dôležitou inštitúciou, ktorá mala spolu s Pápežským orientálnym inštitútom (*Pontificio Istituto Orientale*) zásadný vplyv pre misie a vzdelanie a po II. Vatikánskom koncile má vplyv aj na ekumenické zblíženie východných pravoslávnych a orientálnych cirkví s katolíckou cirkvou. Budovanie tohto kolégia zveril pápež Pius XI. jezuitskému rádu

¹⁰ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 12.

¹¹ Keď uhorský ministerský predseda Štefan Tisza, ktorý bol kalvínskeho vyznania, navštívil frontovú zónu, videl odvahu mladého katolíckeho kňaza, ktorý neváhal chodiť zaopatrovat' do predných línii, kde udeľoval sviatosti a pochovával padlých vojakov, nešetril osobnou pochvalou Javorkovi. Tisza nazval Javorku odvážnym kňazom. (SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*. Trnava: Dobrá kniha, 2019, s. 12.)

¹² SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 13.

¹³ O východnej vetve Spoločnosti Ježišovej predniesol Cyril Vasiľ svoj príspevok na konferencii v Ríme. (VASIĽ, Cyril. *Východná vetva Spoločnosti Ježišovej*. Prednáška prednesená na konferencii venovanej 40-temu výročiu smrti o. Javorku, prvého rektora Russika. Rím 30.3.2006 na Russiku, rkp. (Súkromný archív autora).

¹⁴ VASIĽ, Cyril. *Rímske pôsobisko Vendelína Javorku, Pápežské ruské kolégium – Rusicum. Od zrodu myšlienky k začiatkom realizácie*, s. 30.

¹⁵ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 17 – 19.

a výslovne žiadal generálneho predstaveného Włodimira Ledochowského, aby toto kolégium viedol páter Vendelín Javorka. Po dostavbe, 24. októbra 1929, sa stal jeho prvým rektorom a bol ním až do 10. januára 1934. Ešte predtým, v roku 1922, zveril pápež jezuitom Pápežský orientálny inštitút,¹⁶ ktorý až dodnes poskytuje postgraduálne štúdium v oblasti východného práva a teológie.

Pius XI. zveril Ruské kolégium pod ochranu sv. Terézie z Lisieux, pretože jej rádové spolusestry venovali väčšinu peňazí, ktorými disponovali, z účty ku sv. Terézii na výstavbu Rusika. V auguste 1930 vykonal Javorka púť do Lisieux, aby sa svätici (patrónke misií) osobne poďakoval a vyprosil od nej viac povolaní pre misie v ZSSR. Rodné sestry sv. Terézie poslali do Rusika aj jej mozaiku so sochou.¹⁷

V Rusiku bývali študenti rôznych národností, zväčša diecézni kňazi, ktorí v zásade mali prijať byzantský obrad, učiť sa ruský jazyk, a tiež ovládať ruské kultúrne reálie, ktoré sú dôležité pre prípadný život v tejto veľkej krajine.

Život v Rusiku nebol jednoduchý po žiadnej stránke. Finančné zabezpečenie mal páter Javorka na starosti spolu s rakúskym jezuitom Jozefom Schweiglom a vatikánskym finančným úradom. Študenti, ktorí tam spočiatku prichádzali, zväčša ako utečenci zo ZSSR,¹⁸ boli často bez peňazí a rodiny, a preto bola táto otázka veľmi dôležitá. Musel byť zabezpečený chod Rusika, obliekanie študentov, a všetky náležitosti ako v iných rímskych seminároch a kolégiách. V prvom roku bolo v Rusiku len sedem študentov, ale postupne tento počet rástol. V roku 1931 prišiel aj prvý Slováč, Ján Kellner, ktorý bol vysvätený v roku 1937 a 7. júla 1941 zomrel zastrelením ako mučeník v Kyjeve.¹⁹ Neskôr prichádzalo do Rusika viac Čechov a Slovákov. Najvýznamnejším bol rodák z Kysúc Alojz Strýček,²⁰ ktorý prišiel do Rusika v čase, keď Javorka už nebol rektorom.

Dôležitou úlohou prvého rektora Rusika bolo aj obnovenie kostola *San Antonio all'Esquilino*, ktorý už dlhé desaťročia neslúžil bohoslužobným účelom. Bolo potrebné prispôsobiť ho

¹⁶ Pápežský východný inštitút vznikol 15. októbra 1917. Založil ho pápež Benedikt XV. ako ústav vyšších štúdií zaoberajúci sa otázkami kresťanského východu. Jeho akademický život sa začal 2. decembra 1918. V r. 1920 Benedikt XV. dovolil inštitútu udeľovať akademické stupne v teológii. (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 20)

¹⁷ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 25 – 26.

¹⁸ Prvých sedem seminaristov Rusika boli etnickí Rusi, alebo sa v Rusku narodili.

¹⁹ Silné je jeho svedectvo o pátrovi Javorkovi, ktoré napísal pre študentský časopis: „*Spočiatku nebolo na Russiku ľahké zosúladiť zvyčajnú formáciu kandidátov na kňazstvo so špeciálnymi požiadavkami východného obradu a zavádzať zvyky, ktoré by nám priblížili našu budúcu prácu medzi Rusmi, a to najmä preto, lebo väčšina z nás bola latinského obradu a nebola ruského pôvodu. Nadovšetko sme však vďační za domácku atmosféru, ktorú (rektor Javorka) vytváral počas svojho tunajšieho pobytu a ktorá ešte stále trvá.*“ (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 28.)

²⁰ Alojz Strýček SJ (1916 – 2013), známy ako otec Alexej pôsobil ako významný vedec na cirkevných aj svetských univerzitách vo Francúzsku ako známy filológ. Do „milovaného“ Ruska sa dostal až v roku 1994, kde pôsobil ako kňaz, učiteľ, prekladateľ a misionár. Pochovaný je vo Francúzsku.

osobitostiam východného obradu a zaobstarat' liturgické zariadenie. Posviacka kostola sa uskutočnila 30. októbra 1932. Rektorom tohto chrámu, ktorý sa dodnes používa, sa stal tiež Vendelín Javorka. Niektorí Javorkovi vyčítali, že mnohé veci, ktoré urobil, alebo plánoval (spovednice, litániové modlitby, obliekanie), nie sú v zhode s ruskou obradovou tradíciou.²¹ Či už sú výčitky viac, alebo menej opodstatnené, poznajúc Javorkov charakter, určite nešlo o to, žeby chcel latinizovať Rusikum, ale skôr nezaprel v sebe úplne latinského katolíka a zbožnosť, ktorú si priniesol zo svojho domova na Liptove. V Rusiku od počiatku išlo o to, aby liturgia a život bol čo najviac podobný ruskej tradícii, pre ktorú boli študenti vychovávaní.²²

Rektor Vendelín Javorka po piatich rokoch služby ukončil svoje pôsobenie v Rusiku. Koncom roku 1933 si ho predvolal generálny predstavený Spoločnosti Ježišovej a spýtal sa ho, či je ochotný ísť na misie do Charbina (severná Čína). Jeho misijný sen sa mu napokon splnil a v roku 1934 bol ustanovený na Ďaleký Východ do mandžuského Charbinu ako dočasný apoštolský administrátor tamojšieho byzantskoslovanského exarchátu a ako apoštolský vikár pre ruských katolíkov v Charbine²³ a mal zastupovať v Ríme odcestovaného archimandritu Abrantoviča. Ešte pred jeho odchodom ho prijal pápež Pius XI., ktorý mu dal požehnanie a prosil Javorku, aby sa za neho modlil a povzbudil ho v nádeji a odvahe na jeho novom pôsobisku.²⁴ Je zrejmé, že pápež Pius XI. veľmi dobre poznal Javorkove organizačné a duchovné schopnosti, keď ho osobne prijal a vybral na túto misiu. Jeho pôsobenie v Charbine trvalo od 10. januára do 20. októbra 1934. Potom bol ustanovený, aby založil farnosť v čínskom Šanghaji, kde pôsobil do 13. júna 1939.²⁵ Viedol tam tamojšiu farnosť a bol pastoračne veľmi horlivý. Po tejto misijnej skúsenosti je povolaný na dva roky späť do Rusika, kde je vicerektorom až do 13. júna 1941.²⁶

²¹ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 32.

²² Podrobne sa pôsobeniu Vendelína Javorku vo vzťahu k liturgii v Rusiku venuje: TAFT, Robert. *Od Vendelína Javorku (1882 – 1966) až po dnes: Liturgia v dejinách pápežského kolégia „Russicum“*. Prednáška prednesená na konferencii venovanej 40-temu výročiu smrti o. Javorku, prvého rektora Russika. Rím 30.3.2006 na Russiku, rkp. (Súkromný archív autora).

²³ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 53.

²⁴ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 33 – 34.

²⁵ Podľa R. Ondruša je Ďaleký Východ jeho najkrajším obdobím, azda preto, že sa mu naplnil sen z rehoľnej mladosti, byť misionárom: „Najkrajšie obdobie môjho účinkovania je tých päť rokov, ktoré som strávil v Ázii. Póda bola veľmi kamenistá a trňová. Dobrotivý Bob dal i vzrast, i často neobyčajnú mravnú i fyzickú silu. Keď som si všetko zorganizoval, keď mi prišiel na pomoc mladý spolubrat misionár tam poslaný, tak neočakávane, ako som bol poslaný ja, keď som sa radoval z úspechu, prišiel rozkaz: Vráť sa! Útechou je mi to, že pre mňa aj Rím je ruská misia; tu v srdci katolicizmu pripravujeme tých mladíkov – kňazov, čo pôjdu po dvoch do tých miest, kam ich Bob pošle.“ (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 48 – 49.)

²⁶ POVALA, Gabriel. *Stručný portrét. Javorka Vendelín /1882 – 1966/, 1966, rkp.*

P. Vendelín Javorka SJ v Číne

Po krátkom pobyte na Slovensku odchádza v roku 1942 na želanie nového pápeža Pia XII. do Rumunska (Bukovina), kde ho v júni 1945 zajali. 12. novembra 1945 bol odsúdený na desať rokov väzenia za tzv. špionáž pre Vatikán.²⁷ Prešiel mnohými sovietskymi gulagmi až späť na Slovensko, do Žiliny, kde svoj život 24. marca 1966 odovzdal navždy Bohu.

Vyzdvihnutie niektorých aspektov v živote Vendelína Javorku (Ne)naplnený misionársky sen

Druhá svetová vojna zasiahla zásadne a bolestne aj do života pátra Javorku. Najprv mu predstavení umožnili, aby sa v roku 1941 odobral na misie do Ruska. S týmto poslaním išiel na Slovensko, kde sa snažil využiť svoje skúsenosti v ťažkom období vojny na Slovensku. Snažil sa predstaviť vtedy veľmi rozšírenú tému o zblížení Ruska s katolíckou cirkvou. Na túto tému predniesol 8.10.1941 aj prednášku vo vysokoškolskom internáte Svoradov.²⁸ Popritom žil nejaký čas v jezuitskej komunite v Ružomberku a intenzívne čakal na možnosť vstúpiť do Sovietskeho zväzu.

Nakoľko reálne možnosti nedovoľovali pátrovi Javorkovi vstúpiť na územie Sovietskeho zväzu po rozhovoroch s Mons. Giuseppe Burziom, vtedajším zástupcom Sv. Stolice na Slovensku, odišiel do Bukurešti a po dvoch mesiacoch, začiatkom roku 1942 nastupuje ako kňaz do Černovic (Bukovina²⁹), aby spravoval gréckokatolícke komunity. V tom čase išlo o etnicky veľmi zmiešanú komunitu Rumunov, Ukrajincov, Nemcov, Poliakov, ale aj Slovákov. Predstaveným tejto komunity bol slovenský jezuita Ladislav Kumorovitz. V tejto oblasti so spolubratmi spravoval okolo dvadsať gréckokatolíckych farností. Okrem pastoračnej práce nadväzoval kontakty aj s pravoslávnyimi komunitami a hierarchami, kde sa snažil získať ich pre myšlienky zblíženia s katolíckou cirkvou.³⁰

²⁷ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 71.

²⁸ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 53 – 53.

²⁹ Bukovina – oblasť, ktorá sa dnes ťahne juhozápadnou Ukrajinou a stráca sa v severovýchodnom Rumunsku.

³⁰ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 61.

V období rokov 1943 – 1945 nastal obrat vo vojne a sovietska armáda postupovala postupne na Západ. Nakoľko hrozilo nebezpečie, predstavení sa pýtali pátra Javorku, či napriek nebezpečenstvu chce ostať, alebo sa vráti späť do Ríma. Javorka bol rozhodnutý, aj napriek riskovaniu života, že ostane so svojimi farníkmi dôverujúc Božej prozreteľnosti. V januári 1945 zatkli jeho spolubrata pátra Ladislava Kumurovitzu a ešte do júna roku 1945 spravoval Javorka bukovinské farnosti. Postupujúca Červená armáda ho 13. júna 1945 zatkla, odvieďla do Sovietskeho zväzu, kde ho obvinili ako špióna a 12. novembra 1945 odsúdili na desať rokov v pracovných táboroch.³¹ Za tieto roky prešiel asi dvanástimi pracovnými tábormi väčšinou na Sibíri a za polárnym kruhom, kde boli podmienky veľmi ťažké.³² Keď sa k tomu pripočíta ťažká práca, slabá strava a neustále sledovanie, uvedomíme si ešte väčšiu silu jeho osobnosti, ktorá znášala nespravodlivé odsúdenie.³³

Javorka v tomto období veľmi tvrdo pracoval a ochorel na mnohé ochorenia, ktoré ho sprevádzali do konca jeho života. Napriek tomu, zostal aj v týchto podmienkach predovšetkým kňazom, ktorý sa modlil, pomáhal iným spoluväzňom a v rámci možnosti slúžil sv. omše,³⁴ čím riskoval ďalší trest. V táboroch stretával zaujímavých ľudí, kňazov aj laikov, s ktorými viedol diskusie o jeho zásadnej otázke – zblíženie pravoslávia s katolíckou cirkvou.³⁵

Bolo by samostatnou témou opisovať realie sovietskych lágrov. Život spočívajúci v pevne stanovenom poriadku, s minimom stravy, nemožnosťou (len pod veľkým treskom) slúženia sv. omší a praktizovanie náboženského života, zlou zdravotnou starostlivosťou a všade prítomnou šikanou. Páter Javorka sa nikdy nest'ážoval³⁶ a vieme, že sa

³¹ Hlavnými bodmi obžaloby bolo, že šestnásť rokov v Ríme a Šanghaji cvičil katolíckych misionárov, aby medzi Rusmi robili špiónáž a propagovali katolicizmus. Z emigrantov a protisovietskych cudzincov mal vytvárať kádre na špiónáž v ZSSR. Podarilo sa mu preniknúť do Bukoviny, aby sa dostal do Moskvy. Tam pri kostole sv. Ľudovíta mal získavať štatistické informácie o veriacich v ZSSR. A napokon mal zjednotiť Ruskú pravoslávnu cirkev s katolíckou pod autoritou pápeža. (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 61.)

³² Nepanuje úplná zhoda v koľkých táboroch a na akých miestach bol. Niektoré svedectvá hovoria o 16 táboroch, kde v každom bolo okolo dvesto ľudí. Väčšinou bol na Urale vo Vorkute za Polárnym kruhom. Tiež v Strednej Ázii (Abez-Inta). (POVALA, Gabriel. *Stručný portrét. Javorka Vendelín /1882 – 1966/, 1966, rkp.*) Ondruš spomína tábory Templag, Abez-Intu, tábor Dolinka (Kazachstan). Javorka spomína, že bol v šestnástich lágroch. Ondruš však poznamenáva, že ani tieto informácie nie sú presné. (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 65 – 69.)

³³ Vendelín Javorka bol 1. novembra 1990 prokuratúrou ZSSR, teda dvadsať štyri rokov po jeho smrti, v plnom rozsahu rehabilitovaný.

³⁴ „P. Javorka celkovo prešiel asi dvanástimi väznicami a tábormi, hlavne na Sibíri. V lágroch slúžieval svätú omšu vo veľkej spoločnej spálni, keď po polnoci už zväčša spali. Sedel na slamníku a na kolenách si rozložil svoj „oltárik“. Pár väzňov, ktorí o tom vedeli, sústredilo sa na svojich posteliach. Ako chlieb používal zeme z pšeničnej múky a ako víno niekoľko ťažko získaných kvapiek zo sušených brožienok. Malý kríž a korpus bol vyrezaný z rukoväte zubnej kefy.“ (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 71.)

³⁵ Uvádza sa napr., že v tábore Abez-Inta stretol aj významného ruského idealistického filozofa Leva Platonoviča Karsavina (1882 – 1952), ktorý v táborovej ošetrovni zomrel na tuberkulózu. (SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 61.)

³⁶ Mons. Karol Jarábek prepísal rozhovor s V. Javorkom, kde môžeme vidieť veľkú strohosť opisov. Bola mu cudzia nenávisť, alebo prílišné rozpitvávajúce väzenia, čo môžeme vidieť u mnohých podobných osobností. „13. 6. 45 som bol zaisťený. Nato po troch dňoch aeroplánom odvezený do Moskvy, kam som došiel 19. 6. 45 a kde som bol vyšetrovaný do 1. 1. 46. Nebol som súdený, ale administratívne daný do lágrov. Tu som bol čistič, zmetač barakov v 16 lágroch, každý mal aj do 200 ľudí. Bolo to na polárnom kruhu, pri Sibíri (Inta, Abez), od Sever. Uralu na 70 km. Žil tam národ Komíkov, ktorí sa živilí jelením mäsom a rybami a odievali sa jelenou kožou v tundrách. Tu som bol do 9. 11. 54, kedy som bol prepustený a zavezený do Mordovskej SSR – autonómna republika – pod kolenom Volgy. Tu som bol od 13. 11. 54 do 16. 4. 55 – dom

chcel pôvodne zo Slovenska do ZSSR vrátiť, tak veľmi chcel naplniť svoje misionárske poslanie. Posledné roky svojho života však prežil úplne inak.

Z väzenia do neslobody (žilinské roky)

Ešte pred vypršaním trestu Páter Javorka oslepol kvôli šedému zákalu na jedno oko, a tak ho 6. februára 1955, teda niekoľko mesiacov pred oficiálnym vypršaním trestu, previezli do charitného domova (hospicu) v Pot'me, v blízkosti Moskvy.³⁷ Z Pot'my napísal list bratovi do Žiliny, že žije a mohol sa začať proces jeho repatriácie, pri ktorej pomáhal aj žilinský farár Mons. Andrej Paldan, v ktorej sa jeho Javorkov brat zaviazal, že sa bude o Vendelína starať, keďže nemal nárok na štátny dôchodok.³⁸ Sovieti ho najprv nechceli pustiť skôr ako si odsedí celý trest, čo sa aj na „minútu“ presne stalo. Vlakom do Košíc prišiel 21. apríla 1955. Pôvodne chcel prísť na Slovensko len kvôli operácii a chcel sa vrátiť späť do ZSSR³⁹ a venovať sa tamojším katolíkom, nakoľko podľa jeho slov tam bolo žiaľostne málo katolíckych kňazov.⁴⁰

Do Žiliny prišiel rýchlikom z Košíc 22. apríla 1955.⁴¹ Ako spomínajú členovia jeho rodiny, prišiel síce zdravý, no veľmi vychudnutý⁴² na „*nobách mal obuté čierne kožené čičmy a na nich natiiahnuté veľké galoše. Na chrbte mal plecniak z bieleho plátna. V ľavej ruke držal ba-kuľu, o ktorú sa opieral. V pravej ruke niesol v skrútenom buslate (vatový prešivaný kabát) ruské vá-lenky (kapce). Nový vrchný kabát, čiapku a topánky dostal v repatriačnom stredisku v Košiciach.*“⁴³ V Žiline mu rodina ihneď vybavila občiansky preukaz a sociálnu podporu, vtedajších 190 Kčs. Javorkova rodina nebola bohatá, ale keďže sa rozhodli, že sa budú o neho starať, úrady ho nevnímali ako parazita, ale nikdy mu nedovolili verejne slúžiť sv. omšu. V žilinskom byte u jeho neteri Oľgy Révayovej býval až do svojej smrti v malej izbe 2x4 m, v ktorej sa modlil aj pracoval.⁴⁴

Po operácii oka mohol opäť začať čítať a podarilo sa mu zhromaždiť slušnú kolekciu kníh. Avšak aj tú mu pri domovej prehliadke skonfiškovala Štátna bezpečnosť.⁴⁵ Šimulčík vo svojom životopise uvádza, že Javorka sa vtedy vyjadril slovami: „*Počas svojho*

invalidov. 16. 4. 55 na intervenciu p. arcib. Kmeťku (u vlády ČSR) som bol prepustený – s ôsmimi civilmi – a došiel som 21. 4. 55 do Košíc...“ (ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 69.)

³⁷ POVALA, Gabriel. *Za P. Vendelínom Javorkom*, 1966, rkp.

³⁸ RÉVAYOVÁ, Oľga. *Za strýčkom Vendelínom*, 1967, rkp.

³⁹ Amnestiu vyhlásil Georgij M. Malenkov vyhlásil amnestiu a keďže bol zo Slovenska, musel tu ostať a napriek jeho túžbe ísť do Ríma, to nebolo možné. (LACKO, Michal. Tri nekrológy, alebo kvety na čerstvé hroby v Ríme, Žiline a Allentowne. In. *Slovenský kňaz*, 1966, 8, s. 19.)

⁴⁰ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 63.

⁴¹ V Košiciach navštívil biskupa. Podotkol, že až tam sa dozvedel o situácii cirkvi v ČSR a keby nemusel ísť na operáciu očí, ostal by v ZSSR, lebo tam niet kňazov. (RÉVAYOVÁ, Oľga. *Za strýčkom Vendelínom*, 1967, rkp.)

⁴² Oľga Révayová spomína malú udalosť, ktorá zvyrazňuje celú duchovnú stránku väzenia P. Javorku. Neter Oľga spomína, že zo žilinskej stanice išli domov taxíkom a P. Javorka ju chytil za zápästie a povedal: „Takto som cítil na každom kroku ruku Božiu, ako ma všade ochraňovala.“ (RÉVAYOVÁ, Oľga. *Za strýčkom Vendelínom*, 1967, rkp.)

⁴³ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 74.

⁴⁴ RÉVAYOVÁ, Oľga. *Za strýčkom Vendelínom*, 1967, rkp.

⁴⁵ Počas žilinských rokov sa o neho ŠTB veľmi zaujímala pre jeho minulosť a kontakty. Úlohu agenta mal v tomto príbehu bývalý kňaz Rudolf Šesták, ktorý strávil päť rokov v Rusiku. Dozor ŠTB nad Vendelínom Javorkom v rokoch 1956 – 1959 analyzuje archivár Spoločnosti Ježišovej na Slovensku Milan Hudáček SJ. (HUDÁČEK, Milan. Vendelín Javorka pod dozorom ŠTB v rokoch 1956 – 1959. In. CSONTOS, Ladislav (ed.). *Vendelín Javorka. Jezuitský kňaz, misionár a mučeník za jednotu kresťanov*. Černová: OZ Černovský chotár, 2021, s. 162 – 187.)

*života som prešiel veľkú časť sveta, ale nikdy som nezažil taký zahanbujúci čin ako tento, ktorého ste sa dopustili v mojom vlastnom dome!*⁴⁶ Napriek tomu sa mu zdravotný stav zlepšil a okrem modlitby sa venoval reštaurovaniu obrazov, hlavne v sakristii farského kostola (dnešnej katedrály), prácou s drevom, opravovaniu ružencov, chodieval na huby a snažil sa byť nápomocný rodine, ktorá mu poskytla domov.⁴⁷

Jeho dni mali pevný poriadok, rok za rokom, deň za dňom. Vstával pred pol piatou ráno, odslúžil si sv. omšu a po nej ešte chodieval na jednu sv. omšu do farského kostola. Omšu slúžieval v latinčine najprv sám, neskôr na nej mohli byť účastní aj členovia rodiny. Dvakrát v roku slúžieval doma aj ruskú liturgiu. Namiesto oltárneho kameňa mal korporál, v ktorom boli zašité relikvie sv. Róberta Bellarmína. Chodieval aj na pobožnosti do farského kostola, pokiaľ mu to zdravie dovoľovalo. Veľa čítal, študoval a hlavne sa modlil. Zvlášť si podľa slov rodiny obľúbil vatikánsky rozhlas.⁴⁸ Každoročne absolvoval duchovné cvičenia⁴⁹ doma a na rôznych miestach. V tomto období sa stretával aj so spolubratmi z rehole, mnohými kňazmi a dodával im povzbudenie v ťažkých časoch komunizmu.

V roku 1965 sa páter Vendelín dožil dvoch výročí. Šesťdesiat rokov vstupu do Spoločnosti Ježišovej a päťdesiat rokov od svojej kňazskej vysviacky. Pri rehoľnom výročí mu poslal v latinčine blahoprianie vtedajší generálny predstavený Jean-Baptiste Janssens. Výročie kňazskej vysviacky oslávil sv. omšou v žilinskom farskom kostole v latinskou obrade spolu s niekoľkými kňazmi. Bolo to prvý a poslednýkrát, čo mu úrady umožnili verejne slúžiť sv. omšu.⁵⁰

Už na Vianoce v roku 1965 veľmi zoslabol a spomínal svojím blízkym odchod z tohto sveta. Ráno, 24. marca 1966, prišiel za Javorkom jeho spolubrat páter Gabriel Povala s eucharistiou, ktorú chorý s vierou prijal. Bola to posledná eucharistia, ktorú prijal na tejto zemi. V ten deň ešte čítal z knihy Nasledovanie Krista. K večeru sa mu jeho stav výrazne zhoršil a okolo 22.30 zavolať na svoju neter: „Olinka, ja už umieram, som v agónii...“ Zomieral s modlitbou: „*Gospodi pomiluj, Gospodi pomiluj, Gospodi pomiluj*“ a „*Otče, do tvojich rúk porúčam svojho ducha.*“⁵¹

⁴⁶ ŠIMULČÍK, Ján. *Životopis Vendelína Javorku (1882 – 1966)*. Rok nezist., rkp.

⁴⁷ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 65.

⁴⁸ SIMON, Constantine. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*, s. 66.

⁴⁹ Vydavateľstvo Dobrá kniha vydala jeho duchovné cvičenia z roku 1957, ktoré si poctivo zapisoval. V nich je vidieť jeho hlboký duchovný vzťah k jezuitskej spiritualite a hlavne jeho duchovný život. (Porov. V. JAVORKA, *Duchovné cvičenia* 43 – 307.)

⁵⁰ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 79.

⁵¹ Oľga Révayová spomína: „*Jeho náhly odchod nám spôsobil hlboký žiaľ. Stratili sme v ňom nielen milého člena rodiny, ale starostlivého, láskavého duchovného otca. Ďakujeme Pánu Bohu za jeho veľký dar, že si ho vyvolil a nám doprial 11 rokov žiť v rodinnom krugu s kňazom ktorý nám slúžil dobrým príkladom, napomínal nás, poučoval, povzbudzoval, potešoval a za nás sa veľa modlil. Nech mu je Pán Boh za to jedinou odplatom.*“ (RÉVAYOVÁ, Oľga. *Za strýčkom Vendelínom*, 1967, rkp.)

Pohreb P. Vendelína Javorku SJ

Pohreb P. Vendelína Javorku SJ

Pohreb sa uskutočnil vo farskom kostole v Žiline v sobotu 26. marca 1966. Obrady so sv. omšou viedol generálny vikár nitrianskej diecézy Mons. Ján Pásztor.⁵² Na pohrebe bolo prítomných mnoho ľudí, ktorí ho počas jeho desiatich žilinských rokov

⁵² 28. marca 1966 bola v Rusiku slúžená Panychída za zosnulého Vendelína Javorku. (LACKO, Michal. Tri nekrológy, alebo kvety na čerstvé hroby v Ríme, Žiline a Allentowne. In. *Slovenský kňaz*, 1966, 8, s. 20.)

poznali. Jeho telo je pochované na žilinskom cintoríne. Hoci si prial jednoduchý drevený kríž, akademický sochár Alexander Trizuliak na prianie Javorkových priateľov vytvoril námet, ktorý vyjadruje Javorkovu hlavnú životnú ideu. Rozdelený obdĺžnik, ktorý spája kríž, čím je vyjadrená myšlienka zjednotenia kresťanského Západu a Východu.⁵³

Velikán viery

Vendelín Javorka nebol akademický teológ, ale bol teológom, ktorý má skúsenosť Boha vo svojom živote. Mnohé Javorkove duchovné texty, ktoré sa objavili v roku 2016 v Centre spirituality Východ-Západ Michala Lacka v Košiciach, hoci sa myslelo, že sú stratené, poukazujú na hlbokú osobnú duchovnú skúsenosť a Javorkov vzťah k Bohu vo všetkých životných okolnostiach. Obzvlášť zaujímavý je text jeho duchovných úvah *Duch viery* z roku 1957. Teda dva roky potom, ako sa vrátil z ruských gulagov späť na Slovensko.

Pozorný čitateľ ihneď zbadá, že text úvah nie je len premyslený a neodzrkadľuje len Javorkove vedomosti Písma a Tradície, ale vychádza z prežitých skutočností. Vo svojich úvahách nás autor sprevádza vzťahom viery v a v postojoch k Bohu, sebe samému, s inými osobami, vzťahom k Cirkvi, k vede a súčasnému svetu. Veľmi osobná je posledná kapitola, kde typicky s jezuitskou poslušnosťou hovorí o utrpení a prenasledovaní, ktoré zažíval nielen v Sovietskom zväze, ale aj doma na Slovensku. Utrpenie vníma ako nasledovanie Ježiša Krista a jeho úplnú odovzdanosť Božej vôli. Len viera dokáže aj túto skutočnosť prijať a kráčať životom k Otcovi.⁵⁴ Iba vytrvalosť do konca je korunované večnou odmenou a istotou, že Boh na nás nezabudne.⁵⁵ Tieto úvahy je možné čítať jedine v kontexte jeho života, kde sa tieto slová Písma stali „telom“. V živote Vendelína Javorku sa naozaj stali súčasťou jeho človečenstva.

Hrob P. Vendelína Javorku SJ

⁵³ ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*, s. 79.

⁵⁴ JAVORKA, Vendelín, *Duch viery*, s. 83.

⁵⁵ JAVORKA, Vendelín, *Duch viery*, s. 87.

V rukopise P. Povalu SJ sú na konci preložené a prepísané modlitby, ktoré sa P. Javorka modlieval. Z nich sa dozvedáme o jeho veľkej úcte k Božskému Srdcu,⁵⁶ Bohorodičke, anjelom a svätým. Tieto modlitby sú veľmi jednoduché, ako keď sa dieťa rozpráva s otcom. Práve táto jeho detská dôvera poukazuje na to, čo ho celé tie roky utrpenia udržiavalo v živej viere, nádeji a láske. Striedanie modlitby a práce, tak typicky mníšske, mu pomáhalo prežiť v časoch služby rektora Rusika v Ríme, na Ďalekom Východe, ako aj v gulagoch a napokon v takmer domácom väzení v Žiline.

Záver (Finis coronat opus)

Tento článok poukazuje na základné charakteristiky života a diela Vendelína Javorku, hoci každá jednotlivá etapa jeho života je na samostatné precízne spracovanie. Historici a teológovia pracujú na „rekonštrukcii“ portrétu muža, ktorý všetko pre Krista stratil, aby získal Život. Postupne sa nám tak odhaľuje čoraz jasnejšia podoba kňaza a rehoľníka Vendelína Javorku. Jeho život je výzvou a inšpiráciou v mnohých oblastiach.

P. Javorka mal svoju predstavu o živote, ale dokázal celý svoj život žiť v poslušnosti voči Cirkvi a jej predstaveným. Základnou teologickou ideou bola túžba po zjednotení kresťanského Východu a Západu. V mnohých odtieňoch Javorková predstava bola dobová, pretože intenzívny dialogický ekumenizmus, ktorý chápe zjednotenie inak ako v jeho časoch, prišiel až po Druhom vatikánskom koncile. Možno prorocky práve v tomto období Vendelín Javorka zomrel. Ďalšou črtou jeho života bolo to, že napriek svojej liturgickej tradícii, ktorú zdedil po predkoch z lásky k Rusku, kde chcel pôsobiť ako misiónár, prijal východný obrad, aby bol pre všetkých všetkým (1Kor 9:22). Počas Druhej svetovej vojny mal možnosť odísť, nakoľko bol upozornený predstavenými, že sa blíži Červená armáda a vedel čo ho môže čakať. Nechcel však opustiť ľudí vo farnostiach a chcel im slúžiť ako kňaz. Aj v gulagoch bolo hlavnou jeho náplňou prežiť, aby mohol byť osožný ako kňaz pre spoluväzňov, riskujúc trest. A napokon trpezlivosť, že posledné roky nemôže nič, a predsa využíva každú možnosť, aby bol osožný ako kňaz a súčasť rodiny, ktorá ho prijala. Aj tá si zaslúži obdiv. Zriekli sa vlastného pohodlia, aby pomohli strýkovi.

Finis coronat opus, koniec korunuje dielo. A preto existuje nádej, že raz bude Vendelín Javorka povýšený na oltár ako príklad, ktorý môže inšpirovať. Aj tento článok chcel k tomu pomôcť. Ani zďaleka nie je vyčerpávajúci a pred všetkými, ktorí sa o jeho osobu zaujímajú, je ešte veľa práce. Každý vo svojom odbore a spolu navzájom môžeme vy-

⁵⁶ Súkromná modlitba k Božskému Srdcu Ježišovmu, ktorú sa modlieval páter Javorka (v pôvodnom prepise): „Najsladšie Srdce Ježišovo, daj prosím, aby som Ťa vždy viac a viac miloval. Srdce Ježišovo, povedz nám: Spása naša som Ja! Srdce Ježišovo, daj prosím, aby som bol svetu ukrižovaný, lebo svet je ukrižovaný mne. Srdce Ježišovo, daj prosím, aby som zomrel pre mňa a pre svet. Najsvätejšie srdce Ježišovo, daj, prosím, aby kalich a kríž, ktorý mi otec vo svojej spravodlivosti dal, dáva a bude dávať, niesol som s trpezlivosťou, vytrvalosťou a radosťou a veľkorysťou na väčšiu slávu Otca a na česť Prečistej Matky, aby národ ruský mal svätých biskupov, svätých kňazov a rehoľníkov, aby som videl slávu svätej Matky Cirkvi v Rusku prv, než zomriem. Najsladšie Srdce Ježišovo, daj, prosím, aby som pamätal na to, že naši nepriatelia nemali by nado mnou moci, keby im nebola daná zhora, Najsvätejšie Srdce Ježišovo, daj, prosím, aby som vždy pamätal na slová: Kto chce za mnou ísť, nech zaprie sám seba a nasleduje ma. Nie je učeník nad majstra. Ak mňa prenasledovali, i vás budú prenasledovať. Ratolest očisťuje Otec, aby priniesla viac ovocia. Tiež povedaná slová Tobiašovi: Pretože si sa páčil Bohu, musela na teba prísť táto útrapa. Mne žiť – to je Kristus, a zomrieť – zisk.“ (POVALA, Gabriel. *Modlitby P. V. Javorku (1882 – 1966)*, 1966, rkp.)

tvoriť nádhernú mozaiku života a diela jezuitu, kňaza, človeka, ktorý si mnoho vytrpel, ale zostal verný až do konca.

Literatúra

- CSONTOS, Ladislav (ed.). *Vendelín Javorka. Jezuitský kňaz, misionár a mučeník za jednotu kresťanov*. Černová: OZ Černovský chotár, 2021.
- LAUČEK, Anton. *Päť dní Vendelína Michajloviča*. Nezistené, 2021.
- CISZEK, J. Walter – FLAHERTY L. Daniel. *S Bohom v Rusku*. Trnava: Dobrá kniha, 2015.
- CISZEK, J. Walter – FLAHERTY L. Daniel. *Ukázal mi cestu*. Trnava: Dobrá kniha, 2016.
- DOLINSKÝ, Juraj. *Ruská odysea Vendelína Javorku SJ*. Trnava: Dobrá kniha, 2016.
- JAVORKA, Vendelín. *Duch viery*. Trnava: Dobrá kniha, 2017.
- JAVORKA, Vendelín. *Duchovné cvičenia*. Trnava: Dobrá kniha, 2018.
- JAVORKA, Vendelín. *Duchovné úvahy z rokov 1915 – 1922*. Trnava: Dobrá kniha, 2019.
- JAVORKA, Vendelín. *Prednášky a príhovory*. Trnava: Dobrá kniha, 2019.
- ONDRUŠ, Rajmund. *Z Černovej do Žiliny cez Rím, Šanghaj a Gulag*. Trnava: Dobrá kniha, 2008.
- POVALA, Gabriel. *Páter Vendelín Javorka (1882 – 1966)*. Žilina, 1966, rkp.
- RÉVAYOVÁ, Oľga. *Za strýčkom Vendelínom*, 1967, rkp.
- SIMON, Constantine. Russicum. *Pioneers and Witnesses of the Struggle for Christian Unity in Eastern Europe*. Rím: Opere Religiose Russe, 2001.)
- ŠIMULČÍK, Ján. *Životopis Vendelína Javorku (1882 – 1966)*. Rok nezist., rkp.
- TAFT, Robert. *Od Vendelína Javorku (1882 – 1966) až po dnes: Liturgia v dejinách pápežského kolégia „Russicum“*. Prednáška prednesená na konferencii venovanej 40-temu výročiu smrti o. Javorku, prvého rektora Russika. Rím 30.3.2006 na Russiku, rkp. (Súkromný archív autora).
- VASIL, Cyril. *Východná vetva Spoločnosti Ježišovej*. Prednáška prednesená na konferencii venovanej 40-temu výročiu smrti o. Javorku, prvého rektora Russika. Rím 30.3.2006 na Russiku, rkp.

Adresa autora:

Mgr. Ivan MOĐOROŠI, PhD.
Centrum univerzitnej pastorácie
pri Jesseniovej lekárskej fakulte
Univerzity Komenského
Nám. SNP 1, 036 01 Martin
email: modorosi@gmail.com